

Preliminarus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA MALININAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 10071/04)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. liepos 1 d.

GALUTINIS

2008-10-01

Byloje Malininas prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininkės Françoise Tulkens,
teisėjų Antonella Mularoni,
Ireneu Cabral Barreto,
Danutė Jočienė,
Dragoljub Popović,
Nona Tsotsoria,
Işıl Karakaş,

ir *skyriaus kanclerio* Sally Dollé,

po svarstymo uždarame posėdyje 2008 m. birželio 10 d.,
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Sergėjus Malininas, kuris pateikė Teismui pareiškimą (Nr. 10071/04) prieš Lietuvą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė Elvyra Baltutytė.

3. Pareiškėjas skundėsi, kad, pažeidžiant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, jis buvo sukurstytas padaryti nusikalstamą veiką ir dėl to neteisingai nuteistas už psichotropinių medžiagų platinimą. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad esminės reikšmės bylai turėję įrodymai bylos nagrinėjimo metu jam nebuvo atskleisti.

4. 2006 m. gruodžio 12 d. Teismas komunikavo Vyriausybei pareiškėjo pareiškimą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Tą pačią dieną Teismas nusprendė taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį ir iš karto spręsti dėl pareiškimo priimtumo bei esmės.

5. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė pastabas dėl pareiškimo priimtumo ir esmės (Teismo reglamento 54A taisyklė).

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

6. Pareiškėjas gimė 1980 m.; pareiškimo padavimo metu pareiškėjas atlikinėjo laisvės atėmimo bausmę Pravieniškių pataisos namuose.

7. 2003 m. vasario 19 d. Kaišiadorių rajono apylinkės teismas nuteisė pareiškėją ir jo bendrininką už prekybą psichotropinėmis medžiagomis stambiu mastu bendrininkaujant (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 16 straipsnio 2 dalis, 232¹ straipsnio 5 dalis). Teismas nustatė, kad nusikaltimas išaiškintas, panaudojus nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį (toliau – modelis), kurį 2002 m. gegužės 29 d. sankcionavo generalinis prokuroras.

8. Teismas nustatė, kad 2002 m. birželio 4 d. policijos pareigūnas V., veikdamas kaip slaptasis agentas pagal modelį, susitiko su pareiškėju ir pokalbio įvairiomis temomis metu paklausė, kur galėtų gauti psichotropinių medžiagų. Pareiškėjas pasakė, kad gali parūpinti ir tuoj pat policijos pareigūnui parduoti psichotropinių medžiagų pavyzdžių, o jei šie bus tinkami, galės gauti ir daugiau. Psichotropinės medžiagos kainuos nuo 15 iki 21 Lt už gramą, priklausomai nuo perkamo kiekio. Pareiškėjas atsisakė sumažinti prekės kainą pirmojo sandorio metu, tačiau pasiūlė parduoti pigiau, jei V. nuolat pirks iš jo. Kadangi pareigūnas pasakė negalįs laukti, jie susitarė susiskambinti telefonu dėl šio reikalo. V. turėjo gultis į ligoninę operacijai. Po to pareiškėjas susisieikė su V. ir pasiūlė susitikti bei pateikti psichotropinių medžiagų pavyzdžių. 2002 m. birželio 21 d. pareiškėjas pardavė psichotropinių medžiagų pavyzdžių V.

9. 2002 m. birželio 23 d. V. paskambino pareiškėjui, prašydamas daugiau psichotropinių medžiagų už 3 000 JAV dolerių sumą. 2002 m. birželio 25 d. pareiškėjas pardavė V. 250 gramų amfetamino. Pareiškėjas sakė, kad turi apie 5 kilogramus psichotropinių medžiagų (amfetamino) ir kad kaina bus mažesnė kitą kartą. Pareiškėjas ir jo bendrininkas buvo iš karto sulaikyti. Pareiškėjas savo kaltę dėl pasikėsimo parduoti psichotropines medžiagas pripažino.

10. Teismas apklausė V. kaip įslaptintą liudytoją ne teismo posėdžių salėje garsinio ryšio priemonėmis. Jo asmenybė nebuvo atskleista, siekiant apsaugoti jį ir tinkamą vėlesnį policijos narkotikų kontrolės skyriaus pareigūnų funkcijų įgyvendinimą. Šioje stadijoje pareiškėjo gynėjas jokių klausimų V. nepateikė. Po to, kai teisėjas pagarsino liudytojo parodymus teismo posėdyje, gynėjas pateikė papildomų klausimų, kuriuos teisėjas perdavė liudytojui. Liudytojas į šiuos klausimus atsakė. Teismas taip pat tyrė ir kitus įrodymus: V. ir pareiškėjo pokalbių išklotines, kito policijos pareigūno, dalyvavusio operatyviniuose veiksmuose, policijos pareigūnus kontroliavusio asmens, pareiškėjo ir jo bendrininko parodymus, ekspertizės išvadą.

11. Dokumentai, susiję su modelio sankcionavimu, buvo pažymėti slaptumo žyma „slaptai“ ir nebuvo atskleisti pareiškėjo gynėjui, siekiant apsaugoti pareigūnų, dalyvavusių operatyviniuose veiksmuose, asmenybes bei tokių nusikalstamų veikų tyrimo būdus. Vyriausybė teigė, kad nepaisant to pareiškėjas galėjo susipažinti su informacija apie modelio taikymą (įgyvendinimą). Paaiškinimuose Vyriausybė dėl šio fakto pateikė daugiau

informacijos. Policijos pareigūnai jau anksčiau turėjo informacijos, kad pareiškėjas, pravarde „Malina“, prekiaavo psichotropinėmis medžiagomis stambiu mastu tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Dviem policijos pareigūnams buvo leista susisiekti su pareiškėju ir jo bendrininkais ir, pasitvirtinus įtarimams, nupirkti iš pareiškėjo psichotropinių medžiagų. Veiksmai, kuriuos reikėjo atlikti, ir panaudotina įranga, reikalinga įrodymams surinkti, buvo numatyti modelyje, kuris buvo sankcionuotas vieneriems metams.

12. Pareiškėjo gynėjas teismo posėdžio metu baigiamojoje kalboje pareiškė, kad slaptas policijos pareigūnas neteisėtai veiksmais sukurstė pareiškėją padaryti nusikaltimą. Todėl įrodymais, surinktais panaudojus modelį, negalima remtis. Gynėjas prašė pareiškėjo veiksmus kvalifikuoti kaip pasikėsinimą padaryti nusikaltimą, už ką skirtina švelnesnė bausmė.

13. Bylą nagrinėjęs teismas nusprendė, kad šioje byloje modelio panaudojimas buvo teisėtas. Teismas, *inter alia*, pažymėjo:

“[Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelis] naudojamas siekiant surinkti ir užfiksuoti konkretaus asmens nusikalstamos veiklos įrodymus. Tokia situacija susiformavo ir šioje byloje. Žinodamas, kad teisiamasis <...> gali parduoti psichotropines medžiagas, policijos pareigūnas, neatsisikleisdamas savo tapatybės ir veikdamas pagal nusikalstamą veiką imituojantį elgesio modelį, išreiškė jam pageidavimą tokias psichotropines medžiagas įsigyti. Tad tolesnė [pareiškėjo] veika iš dalies buvo sąlygota tokio pareigūno elgesio, t. y. teisiemieji pardavė jam psichotropinių medžiagų didelį kiekį.”

14. Teismas pripažino, kad pareiškėjo elgesiui nuo pat pradžių darė įtakos pareigūno V. veiksmai ir, skirdamas bausmę, atsižvelgė į tai, jog nebuvo nustatyta, kad pareiškėjas pardavė ar bandė parduoti psichotropines medžiagas dar ir kitiems asmenims, ne tik policijos pareigūnui. Pareiškėjas už pasikėsinimą padaryti nusikaltimą buvo nuteistas trejiems metams ir šešiams mėnesiams laisvės atėmimo, konfiskuojant jo turto dalį už 3000 Lt (apie 857 eurų) sumą.

15. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, teigdamas, *inter alia*, kad V. peržengė teisėtas tyrimo ribas, padarydamas jam įtaką ir sukurstydamas parduoti didelį kiekį psichotropinių medžiagų. Jo nuomone, jam turėjo būti paskirta švelnesnė bausmė. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas neginčijo pirmosios instancijos teismo išvadų, kad modelio panaudojimas buvo teisėtas ir kad pareiškėjas buvo anksčiau susijęs su prekyba narkotikais. Šalys neprašė tirti šių įrodymų iš naujo (*de novo*).

16. 2003 m. birželio 10 d. Kauno apygardos teismas nuosprendį pakeitė, konstatuodamas, kad pareiškėjas vis dėlto kaltas dėl baigto nusikaltimo (ne pasikėsinimo) padarymo. Teismas taip pat perkvalifikavo veiką pagal naujojo Baudžiamojo kodekso 260 straipsnio 2 dalį ir paskyrė griežtesnę devynerių metų laisvės atėmimo bausmę. Dėl pareiškėjo teiginių apie sukurstymą teismas pažymėjo:

“[I]šaiškinant asmenis, pardavinėjančius (platinančius) psichotropines medžiagas, [pareigūnai neviršijo modelio ribų] <...>. [P]areigūnai tik išaiškino asmenų, darančių nusikaltimus, ratą ir toje dalyje nusikaltimas pareigūnų pastangomis buvo nutrauktas.

Pareigūnai prisijungė prie daromo nusikaltimo. <...> Pareigūnai, nustatę nusikaltimo bendrininkų grupę, nutraukė nusikalstamą veiklą, o ne ją įtakojo ir skatino.”

17. Pareiškėjas pateikė kasacinį skundą. Jis teigė, kad V. veiksmai buvo neteisėti. Pareiškėjas galėjo nutraukti nusikaltimą 2002 m. birželio 21 d., kai pateikė psichotropinių medžiagų pavyzdžių. Tačiau V. pasiūlė nupirkti daugiau psichotropinių medžiagų už žymiai didesnę kainą nei jų rinkos vertė. Pareiškėjas teigė, kad V. sukurstė jį parduoti didelį kiekį psichotropinių medžiagų. Vyriausybė nurodė, kad šiuo kasaciniu skundu pareiškėjas siekė švelnesnės bausmės paskyrimo.

18. 2003 m. spalio 14 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo kasacinį skundą. Teismas, *inter alia*, konstatavo:

“Nagrinėjamoje byloje nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis <...> panaudotas, siekiant apginti svarbius valstybės ir visuomenės interesus, susijusius su aktualia narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo ir neteisėtos apyvartos problema. Modelis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro sankcionuotas, turint operatyvinės informacijos apie tai, kad [pareiškėjas] prekiauja narkotinėmis medžiagomis. Tokie duomenys <...> pripažįstami teisėtu pagrindu [modeliui] sankcionuoti.

Užmezgdamas kontaktą su [pareiškėju], užsakydamas iš pastarojo psichotropinių medžiagų <...>, [V] tik prisijungė prie [pareiškėjo] jau vykdomos nusikalstamos veiklos, išsiaiškino pastarojo bendrininką. Tokie veiksmai nėra nusikaltimo provokavimas, kadangi iš bylos medžiagos matyti, jog joks spaudimas nuteistiesiems nebuvo daromas. <...> [Pareiškėjo] argumentas, kad pareigūnai savo veiksmais paskatino niekada nenusikaltusius asmenis padaryti sunkų nusikaltimą, nepagrįstas – priešingai, operatyvinės veiklos metodų pagalba šiai nusikalstamai veikai buvo užkirstas kelias.”

19. Pareiškėjo veika buvo dar kartą perkvalifikuota į pasikėsinimą parduoti didelį kiekį psichotropinių medžiagų (naujojo Baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalis ir 260 straipsnio 2 dalis), tačiau devynerių metų laisvės atėmimo bausmė palikta nepakeista.

II. BYLAI REIŠMINGA NACIONALINĖ TEISĖ IR PRAKTIKA BEI TARPTAUTINĖ TEISĖ

20. Bylai reikšminga nacionalinė teisė ir praktika bei tarptautinė teisė, susijusi su slapta policijos pareigūnų veikla ir nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modeliais, pateikta 2008 m. vasario 5 d. sprendime byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* ([GC] Nr. 74420/01, 31-37 p.).

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

21. Pareiškėjas pagal Konvencijos 6 straipsnį skundėsi, kad buvo sukurstytas padaryti nusikaltimą ir dėl to neteisingai nuteistas už psichotropinių medžiagų platinimą. Pareiškėjas taip pat skundėsi ir dėl to, kad kai kurie įrodymai, susiję su nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio sankcionavimu ir panaudojimu, nebuvo atskleisti bylos nagrinėjimo metu. Pareiškėjas rėmėsi ir Konvencijos 8 straipsniu (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), tačiau Teismas apsiribos tik Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo svarstymu.

22. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, numatyta:

“Kai yra sprendžiamas tam [tikram asmeniui] <...> pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą <...> teisingai išnagrinėtų <...> teismas <...>.”

A. Šalių argumentai*1. Vyriausybė*

23. Vyriausybė teigė, kad pareiškimas yra nepriimtinas kaip aiškiai nepagrįstas. Vyriausybė atkreipė dėmesį į sunkumus, kylančius aiškinantis nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Todėl nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas yra reikšminga priemonė užkertant kelią pavojingų visuomenei nusikaltimų darymui. Teisės aktai aiškiai apibrėžė modelio taikymą, o pats taikymas buvo griežtai prižiūrimas kompetentingų institucijų (žr. *a contrario* 1998 m. birželio 8 d. sprendimą byloje *Teixeira de Castro prieš Portugaliją*, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV, 38 p.). Lietuvos teisė garantuoja didesnę į modelį įtrauktų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą nei nustatyta anksčiau Teismo nagrinėtose bylose (palyg. *Vanyan prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 53203/99, 2005 m. gruodžio 15 d.; *Khudobin prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 59696/00, 128-137 p., ECHR 2006-... (ištraukos)).

24. Nusikalstamą veiką imituojančio modelio taikymui turėjo būti pirminės informacijos apie rengiamą arba padarytą sunkų nusikaltimą, taip pat motyvuotas rašytinis policijos narkotikų kontrolės skyriaus pareigūnų prašymas instituciškai nepriklausomam generaliniam prokurorui ar jo pavaduotojui, kurie kontroliavo šių operatyvinių veiksmų atlikimą. Pirminę informaciją, kad pareiškėjas prekiauja psichotropinėmis medžiagomis,

patikrino pareigūnas V. Šiuo pagrindu jis kreipėsi į generalinį prokurorą sankcionuoti nusikalstamą veiką imituojantį elgesio modelį.

25. Iki baudžiamojo proceso pabaigos su nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modeliu susijusi informacija buvo slapta, tačiau prieinama bylą nagrinėjusiam teismui. Po baudžiamojo proceso pabaigos tam tikra informacija, raštu paprašius, galėjo būti atskleista, išskyrus specialius policijos tyrimo metodus ir pareigūnus, dalyvavusius operatyviniuose veiksmuose. Vyriausybė įrodinėjo, kad pareiškėjas neįrodė, kuo modelio atskleidimas ir pareigūno V. asmenybės atskleidimas būtų padėjęs gynybai. Įrodymai, surinkti šioje byloje, patvirtino pirminę policijos turėtą informaciją ir buvo gauti griežtai laikantis nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio sąlygų. Pareigūnas V. neprašė, kad pats pareiškėjas tiesiogiai parduotų psichotropines medžiagas, tačiau pats pareiškėjas pasiūlė savo paslaugas. Vyriausybė pažymėjo, kad pirmojo pareiškėjo ir pareigūno V. susitikimo metu, pastarasis tik klausė, iš kur galėtų gauti psichotropinių medžiagų, tačiau neprašė jų parduoti. Pareiškėjo nereikėjo įtikinėti, jam nebuvo grasinta ar daromas spaudimas. Pareiškėjui nebuvo sunku gauti psichotropinių medžiagų. Pats pareiškėjas jau pirmojo susitikimo metu ir vėliau nuolat siūlė pareigūnui V. greitai gauti psichotropinių medžiagų. Taigi pats pareiškėjas buvo akivaizdžiai aktyvus ir patyręs narkotikų „versle“.

26. Vyriausybė pabrėžė, kad pareiškėjo patraukimas baudžiamajon atsakomybėn nebuvo paremtas vien įslaptintojo policijos pareigūno parodymais. Be to, pareiškėjas turėjo galimybę pateikti klausimus įslaptintam policijos pareigūnui per bylą nagrinėjusį teisėją. Tarp kitų įrodymų, patvirtinančių pareiškėjo ir jo bendrininko kaltumą, nurodyti jų prisipažinimai sulaikymo metu bei parodymai, duoti teismo posėdžio metu, kito policijos pareigūno, dalyvavusio nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikyme, bei taikymą prižiūrinčio pareigūno parodymai, ekspertų išvados. Šie įrodymai paneigia pareiškėjo argumentus, kad jis nuteistas remiantis vien tik pirmine operatyvine informacija apie tariamą psichotropinių medžiagų platinimą ankstesniais atvejais. Teismo procesas ir patraukimas baudžiamajon atsakomybėn neperžengė konkretaus sandorio tarp pareigūno V. ir pareiškėjo ribų. Vyriausybė įrodinėjo, kad pareiškėjas nepatyrė kurstymo, provokacijos ar skatinimo daryti nusikaltimą, ką draudžia nacionalinė teisė. Vyriausybė ginčijo ir tai, kad V. siūlė pareiškėjui parduoti psichotropines medžiagas už daug didesnę kainą nei rinkoje – 15-21 Lt už gramą (žr. 8 p. aukščiau), nes ši suma atitiko rinkos kainą. Todėl pareigūno V. tam tikra įtaka pareiškėjui, kaip konstatavo pirmosios instancijos teismas, nelaikytina neteisėtu spaudimu.

27. Modelio sankcionavimo ir taikymo klausimai buvo bylos teismo nagrinėjimo dalykas. Neteisėti bet kuriuo iš paminėtų aspektų įrodymai būtų buvę laikomi nepriimtinais. Tačiau neteisėto sukurstymo klausimo pareiškėjas nekėlė nei iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios, nei paties

nagrinėjimo metu. Šis klausimas buvo iškeltas tik gynėjo baigiamojoje kalboje. Nepaisant to, teismas pasisakė ir dėl modelio teisėtumo klausimo. Teismas vertino atitinkamus pareigūno ir pareiškėjo veiksmus ir konstatavo, kad pareiškėjas turėjo tikslą parduoti psichotropines medžiagas už rinkos kainą, jo tyčia buvo nukreipta į tai. Todėl pareigūno veiksmai nėra provokacija ar kurstymas (*Calabro prieš Italiją ir Vokietiją*, pareiškimo Nr. 59895/00, ECHR 2002-V). Pareiškėjas psichotropines medžiagas būtų pardavęs bet kam, nepriklausomai nuo pirkėjo asmenybės.

28. Dėl kito pareiškėjo skundo dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo aspekto Vyriausybė teigė, kad, nepaisant to, jog pareigūnas V. buvo įslaptintas, pareiškėjo gynėjas galėjo užduoti jam klausimus, tačiau neginčijo pareigūno parodymų. Be to, įslaptintas buvo ne visas nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis, o tik jo dalis, kaip to reikalauja Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas: t. y. tik operatyvinė informacija apie pareiškėjo ankstesnį dalyvavimą nusikalstamosiose veikose, susijusiose su psichotropinių medžiagų platinimu, bei rašytinis policijos prašymas generaliniam prokurorui dėl modelio sankcionavimo. Tai reikalinga būsiamiems tyrimams apsaugoti pareigūnų, dalyvavusių slaptuose operatyviniuose veiksmuose, tapatybes bei tokių nusikalstamų veikų tyrimo metodus ir šaltinius. Pažymėta, kad ši medžiaga nebuvo pareiškėjo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn pagrindas. Visa kita medžiaga, susijusi su modelio taikymu, buvo baudžiamajoje byloje, su ja galėjo susipažinti pareiškėjo gynėjas. Tad pareiškėjas buvo nuteistas remiantis įrodymais, ištirtais bylos nagrinėjimo metu, kuriuos pareiškėjo gynėjas galėjo ginčyti.

2. Pareiškėjas

29. Pareiškėjas įrodinėjo savo nekaltumą, remdamasis, *inter alia*, argumentais, kad nėra duomenų, jog jis būtų anksčiau užsiėmęs narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimu, taip pat kad pareiškėjas nė karto neteistas. Psichotropinių medžiagų kainą pareiškėjas teigė sužinojęs iš draugų, tačiau nebūtų daręs nusikaltimo, jeigu pareigūnas V. nebūtų jo paskatinęs, už prekes pažadėdamas didesnę nei rinkos kainą – 3000 JAV dolerių. Pareigūnas nedarė jų pirmojo susitikimo garso įrašo, nes matytusi, kad iniciatyvą dėl sandorio pirmasis pradėjo rodyti pareigūnas, o ne pareiškėjas. Šį pareigūno iniciatyvos (kitai sakant, kurstymo ar provokacijos) faktą patvirtina ir pirmosios instancijos teismo išvada, kad pareigūnas darė įtaką pareiškėjo veiksams ir kad nenustatyta, jog pareiškėjas būtų pardavęs psichotropines medžiagas kitiems asmenims (13-14 p. aukščiau).

30. Vis dėlto apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai padarė priešingą išvadą, t. y. kad pareiškėjas buvo susijęs su psichotropinių medžiagų platinimu anksčiau, greičiausiai remdamiesi nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio operatyvine informacija, kuri buvo

neprieinama gynėjui ir negalėjo būti ginčijama. Minėti teismai nenurodė, kaip ir ar iš viso tikrino šios slaptos informacijos tikrumą. Apie tą informaciją pareiškėjas sužinojo tik šio proceso metu Teisme. Pareiškėjas ginčijo minėtos informacijos tikrumą ir teigė, kad informacijos atskleidimas jo bylos nagrinėjimo metu nebūtų atskleidęs valstybės paslapties.

31. Jeigu policijos turėta pirminė informacija būtų buvusi teisinga, tai pareiškėjas galėjo būti teisiamas vien tuo pagrindu; policijos pareigūnams nebūtų reikėję gauti sankcijos kontroliniam pirkimui. Pažymėta ir tai, kad pareigūno V. asmenybė nebuvo atskleista, todėl gynėjas negalėjo užduoti klausimų apie liudytoją ir padėti teismui išsiaiškinti jo parodymų nepatikimumą. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, laikytina, kad buvo pažeisti proceso rungtyniškumo ir šalių lygiateisiškumo principai (palyg. *Edwards ir Lewis prieš Jungtinę Karalystę* [GC], Nr. 39647/98 ir 40461/98, 46 p., ECHR 2004-X).

32. Pareiškėjas teigė, kad generalinis prokuroras šioje byloje nebuvo nepriklausomas, nes baudžiamojoje byloje palaikė kaltinimą, surašė kaltinamąjį aktą, prašė griežtos bausmės pareiškėjui ir prašė atmesti pareiškėjo apeliacinį skundą. Generalinis prokuroras taip pat netikrino operatyvinės informacijos, kurią pateikė policijos pareigūnai, teisingumo. Atitinkami teisės aktai nenumatė galimybės generaliniam prokurorui atsisakyti sankcionuoti siūlomą nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį. Ši procedūra pakeista tik nuo 2003 m. gegužės 1 d., įsigaliojus naujam Baudžiamojo proceso kodeksui, dabar taikomus modelius sankcionuoja tik teismas. Pareiškėjas išreiškė neigiamą požiūrį į modelio taikymą užuot naudojus įprastus tyrimo metodus.

B. Priimtinumas

33. Atsižvelgdamas į šalių argumentus, Teismas konstatuoja, kad negali paskelbti pareiškimo nepriimtinu kaip aiškiai nepagrįstą pagal Konvencijos 35 straipsnio 3-4 dalis. Vyriausybės argumentai yra susiję su bylos esme, kurią Teismas nagrinės toliau. Todėl pareiškimas paskelbtinas priimtinu.

C. Bylos esmė

34. Teismas vadovaujasi neseniai priimtu *Ramanausko* sprendimu (*loc. cit.*, 49-74 p.), kuriame išplėtojo kurstymo, prieštaraujančio Konvencijos 6 straipsnio 1 daliai, bei teisėtų slaptų specialiųjų tyrimo metodų, naudojamų ikiteisminiame tyrime, koncepcijų atskyrimą. Naudojant slaptas specialiąsias tyrimo technikas turi būti numatytos priemonės, kaip išvengti piktnaudžiavimo; įrodymų rinkimas pareigūnų kurstymo veiksmų pagalba negali būti pateisinamas viešuoju interesu (palyg. minėtas sprendimas byloje *Teixeira de Castro prieš Portugaliją*, 34-36 p.). Teismas jau yra konstatavęs, kad jo funkcija pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį yra

patikrinti, ar nacionaliniai teismai tinkamai įvertino tariamą kurstymą, ir užtikrinti tinkamą kaltinamojo gynybos teisių įgyvendinimą, ypač proceso rungtyniškumo ir šalių lygiateisiškumo principus (palyg. minėtas sprendimas byloje *Edwards ir Lewis prieš Jungtinę Karalystę*, 46-48 p.). Be to, Teismas dar kartą pabrėžia, kad įrodymų priimtinumą klausimus pirmiausia sprendžia nacionalinė teisė bei vertina nacionaliniai teismai (palyg. 1990 m. rugsėjo 27 sprendimas byloje *Windisch prieš Austriją*, Series A Nr. 186, 25 p.).

35. Teismas jau yra pasisakęs dėl sukurstymo *Ramanausko* sprendimo 55 p.:

“Policijos kurstymu laikytini tokie pareigūnų veiksmai, kurie (nepaisant to, ar pareigūnai būtų saugumo pajėgų atstovai ar asmenys, veikę pagal jų instrukcijas) neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro subjektui tokią įtaką, kad, siekiant įrodyti nusikalstamą veiką, t. y. surinkti įrodymus ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą, sukurto jį padaryti nusikaltimą, kuris priešingu atveju nebūtų padarytas (žr. *Teixeira de Castro*, cituota anksčiau, p. 1463, 38 p. ir, priešingai, *Eurofinacom prieš Prancūziją* (nut.), Nr. 58753/00, ECHR 2004-VII).”

36. Vertindamas, ar policijos pareigūnai apsiribojo „iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu“, Teismas atsižvelgė į žemiau nurodytas aplinkybes. Nebuvo duomenų, kad pareiškėjas anksčiau būtų padaręs nusikalstamų veikų, susijusių su psichotropinėmis medžiagomis. Teismui nebuvo pateikta jokių objektyvių ir teismo patikrintų įrodymų, leidžiančių įtarti pareiškėją iki susitikimo su policijos pareigūnu – tariamu pirkėju – platinant ar rengiantis platinti psichotropines medžiagas. Vyriausybė neginčijo, kad pareiškėjas anksčiau nebuvo teistas, o bylos nagrinėjimo metu nebuvo pateikta jokių įrodymų, kad pareiškėjas būtų buvęs anksčiau susijęs su neteisėtu psichotropinių medžiagų platinimu. Svarbu, kad nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelis, ypatingai aplinkybės, susijusios su pareiškėjo elgesiu praeityje, teisme nebuvo iki galo atskleistas pareiškėjui (11 ir 25 p. aukščiau). Todėl bylai reikšmingi įrodymai nebuvo nei atkleisti teismo posėdžio metu, nei ištirti, remiantis rungtyniškumo principu.

37. Teismas pastebi, kad pareigūnas V. pats ėmėsi iniciatyvos, nes kreipėsi į pareiškėją su klausimu, kur gali nusipirkti psichotropinių medžiagų. Po to pareiškėjas pasisiūlė pats parduoti minėtas medžiagas. Sandoriui tęsiantis, pareiškėjui buvo pasiūlyta ženkli suma – 3000 JAV dolerių – už didelio kiekio psichotropinių medžiagų pateikimą. Tai akivaizdžiai rodė raginimą parduoti psichotropines medžiagas. Pirmosios instancijos teismas pripažino lemiamą policijos įtaką (žr. nuosprendžio ištrauką, cituojamą 13 p. aukščiau). Šie elementai, Teismo nuomone, peržengė policijos pareigūnų, kaip slaptų agentų, veiksmų ribas, todėl laikytini agentų provokatorių (*agents provocateurs*) veiksmais. Policijos pareigūnai sukurstė nusikalstamos veikos padarymą, o ne „prisijungė“ prie tęstinio nusikaltimo. Iš šių aplinkybių darytina išvada, kad policijos

pareigūnai neapsiribojo iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet pareiškėjo atžvilgiu darė tokią įtaką, kad sukurstytų jį padaryti nusikaltimą (palyg. minėtas *Teixeira de Castro prieš Portugaliją* sprendimas, 37-39 p.).

38. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, Teismas daro išvadą, kad aplinkybių visuma pakenkė pareiškėjo teismo proceso teisingumui.

39. Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

40. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

41. Pareiškėjas prašė priteisti 10 000 eurų neturtinės žalos ir 1710 eurų bylinėjimosi kaštų ir išlaidų atlyginimui, pastariesiems įrodyti buvo pateiktos atitinkamos sąskaitos ir kvitai. Vyriausybė tvirtino, kad nėra priežastinio ryšio tarp Konvencijos pažeidimo ir pareiškėjo prašomos priteisti neturtinės žalos. Be to, pats pažeidimo konstatavimas, jei toks būtų, būtų laikytinas teisingu ir pakankamu atlyginimu. Vyriausybė taip pat nurodė, kad bylinėjimosi kaštai ir išlaidos nėra patvirtinti įrodymais, nes advokato sąskaitoje nenurodoma, kiek valandų sugaišta, koks yra valandinis advokato atlygis ir pan. Todėl pareiškėjas neįrodė, kiek kaštų ir išlaidų faktiškai patyrė, be to, pareiškėjo prašoma kaštams ir išlaidoms atlyginti suma yra pernelyg didelė.

42. Atsižvelgdamas į šalių pateiktus argumentus ir bylos medžiagą, Teismas laiko, kad pats pažeidimo konstatavimas savaime yra teisingas ir pakankamas atlyginimas už bet kokią neturtinę žalą, kurią patyrė pareiškėjas. Tačiau šioje byloje buvo prašoma priteisti ir bylinėjimosi kaštų bei išlaidų atlyginimą. Todėl Teismas šį pareiškėjo prašymą tenkina visa apimtimi, t. y. priteisia 1710 eurų.

43. Be to, Teismo nuomone, tais atvejais, kai asmuo nuteisiamas teismo procese, neatitinkančiame Konvencijoje nustatytų teisingumo reikalavimų (kaip šioje byloje), pareiškėjo prašymu galimas proceso atnaujinimas iš esmės laikytinas tinkamu pažeidimo atitaisymu (žr. *Öcalan prieš Turkiją*, Nr. 46221/99 [GC], 210 p., *in fine*, ECHR 2005 – IV; *Kahraman prieš Turkiją*, Nr. 42104/02, 44 p., 2007 m. balandžio 26 d.).

C. Palūkanos už įsipareigojimų nevykdymą

44. Teismas mano, kad palūkanos už įsipareigojimų nevykdymą turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridodant 3 procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. *Paskelbia* pareiškimą priimtinu (daugumos balsais);
2. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (6 balsai prieš 1);
3. *Nustato*, kad pažeidimo konstatavimas savaime yra pakankamas pareiškėjo patirtos neturtinės žalos teisingas atlyginimas (6 balsai prieš 1);
4. *Nustato*, kad (6 balsai prieš 1):
 - (a) per tris mėnesius nuo sprendimo įsigaliojimo pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui 1710 (vieną tūkstantį septynis šimtus dešimt) eurų bylinėjimosi kaštų ir išlaidų atlyginimui bei bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi pareiškėjui;
 - (b) pasibaigus aukščiau nurodytam trijų mėnesių terminui iki sprendimo įvykdymo už visą uždelstą laiką turės būti mokamos paprastosios palūkanos nuo minėtos sumos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą pridedant tris procentus;
5. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo (vienbalsiai).

Surašyta anglų kalba ir 2008 m. liepos 1 d. paskelbta raštu pagal Teismo reglamento 77 taisyklės 2-3 dalis.

Sally Dollé
Kanclerė

Françoise Tulkens
Pirmininkė

Prie sprendimo pridedama žemiau išdėstyta teisėjo Cabral Barreto atskiroji nuomonė pagal Konvencijos 45 straipsnio 2 dalį bei Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalį.

F.T.
S.D.

TEISĖJO CABRAL BARRETO ATSKIROJI NUOMONĖ¹

Apgailestauju šioje byloje negalėdamas sutikti su Kolegijos daugumos nuomone.

1. Agento provokatoriaus („*agent provocateur*“) ir slaptojo agento atskyrimas yra subtilus faktinio, o ne principinio įvertinimo klausimas.

Principai buvo išnagrinėti minėtame *Ramanausko* sprendime (54 ir 55 p.):

“<...>nors slapų agentų naudojimas gali būti toleruojamas su sąlyga, kad taikomi aiškūs apribojimai ir garantijos, viešasis interesas negali pateisinti įrodymų, gautų policijos kurstymo veiksmais, panaudojimo, nes tokiu būdu nuo pat pradžių neabejotinai iškiltų grėsmė kaltinamojo teisei į teisingą teismą (žr. tarp kitų šaltinių *Teixeira de Castro*, cituota anksčiau pp. 1462-64, 35-36 ir 39 p.; *Khudobin*, cituotas anksčiau 128 p.; ir *Vanyan prieš Rusiją*, Nr. 53203/99, 46-47 p., 2005 m. gruodžio 15 d.).

Policijos kurstymu laikytini tokie pareigūnų veiksmai, kurie (nepaisant to, ar pareigūnai būtų saugumo pajėgų atstovai ar asmenys, veikę pagal jų instrukcijas) neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro subjektui tokią įtaką, kad, siekiant įrodyti nusikalstamą veiką, t. y. surinkti įrodymus ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą, sukursto jį padaryti nusikaltimą, kuris priešingu atveju nebūtų padarytas (žr. *Teixeira de Castro*, cituota anksčiau, p. 1463, 38 p. ir, priešingai, *Eurofinacom prieš Prancūziją* (nut.), Nr. 58753/00, ECHR 2004-VII).”

2. Taigi turi būti nustatyta, ar pareigūnai, atlikę operatyvinius veiksmus, įgyvendino tokią įtaką pareiškėjo atžvilgiu, kuri laikytina sukurstymu padaryti nusikaltimą, dėl kurio pareiškėjas buvo nuteistas.

Šioje byloje, mano nuomone, policijos pareigūnai, ypač pareigūnas V., nedarė minėtos įtakos pareiškėjui, nes šis dar iki susitikimo su policijos pareigūnu ketino parduoti psichotropines medžiagas. Pabrėžtina, kad Vyriausybė informavo Teismą, jog policija turėjo pagrindą įtarti pareiškėją esant stambų narkotikų prekeivį, žinomą pravarde „Malina“.

Tik tada, kai pareiškėjas policijai jau buvo žinomas, buvo priimtas sprendimas surengti operatyvinę operaciją ir patraukti pareiškėją baudžiamojon atsakomybėn. Tokie operatyviniai veiksmai buvo reglamentuoti teisės aktų ir generalinio prokuroro sankcionuoti.

2002 m. birželio 4 d. pareigūnas V. pirmasis susitiko su pareiškėju, ketindamas pirkti psichotropinių medžiagų. Vėliau pats pareiškėjas (pabrėžiu, kad pats pareiškėjas) skambino pareigūnui suderinti susitikimo datą 2002 m. birželio 21 d., kada pareiškėjas ir pardavė psichotropines medžiagas. 23 d. V. paskambino pareiškėjui, prašydamas daugiau psichotropinių medžiagų už 3000 JAV dolerių sumą. 25 d. pareiškėjas pardavė V. 250 gramų amfetamino ir buvo kartu su bendrininku sulaikytas.

¹ Vertimas iš originalo prancūzų kalba.

Šioje byloje, mano nuomone, ypač reikšmingos šios aplinkybės:

- faktas, kad pareiškėjas anksčiau prekiavo narkotikais ir buvo gerai žinomas policijai (to nepaneigia faktas, kad pareiškėjas nebuvo už tai nuteistas);

- po pirminio susitikimo pats pareiškėjas ėmėsi iniciatyvos parduoti psichotropines medžiagas;

- tiesa, kad policijos pareigūnai pasiūlė parduoti psichotropinių medžiagų už 3000 JAV dolerių sumą, ir, kaip dauguma konstatavo, tai buvo „reikšmingas“ paskatinimas, tačiau, mano nuomone, šis pasiūlymas buvo pateiktas tik tada, kai sandoris jau buvo pradėtas vykdyti; tuo momentu pareiškėjas jau buvo apsisprendęs parduoti psichotropines medžiagas, ir 3000 JAV dolerių ar mažesnė suma nebūtų turėjusi įtakos sandorio įvykdymui.

Ši byla skiriasi nuo minėtos *Teixeira de Castro*. Pastarojoje policijos pareigūnai ėmėsi iniciatyvos visai jiems nežinomo asmens atžvilgiu. Tuo tarpu šioje byloje policijos pareigūnai buvo surinkę informacijos apie pareiškėją, dėl ko ir pradėjo tyrimą, parengė operatyvinius veiksmus, kuriuos kontroliavo generalinis prokuroras (teismo pareigūnas) ir kurie buvo apriboti vienu metų laikotarpiu.

Neįsivaizduoju, kaip kitaip šioje situacijoje policijos pareigūnai turėjo elgtis, kad išvengtų kritikos.

Mano nuomone, Konvencija šioje byloje nebuvo pažeista nei dėl policijos pareigūnų veiksmų, nei dėl vėlesnio baudžiamojo proceso prieš pareiškėją.